

konverzačné príručky) a epištolárne texty F. Ruščáka (azda preto, že v ním skúmanom súbore sú okrem listov spisovateľov i bežné súkromné listy). Všetky ostatné texty majú vety dlhšie, ba jazykovedné práce vykazujú väčší počet slov aj v klauze. Priemerná veta v listoch I. Kadlečika má príznakovú dĺžku 15,65 slov, ale klauzy sú primerane krátke, čo súvisí s výraznou prevahou súvetí nad jednoduchými vetami a zodpovedá aj syntaktickej zložitosti súvetia.

Usúvzt'ažnenie jednotlivých výsledkov dovoľuje urobiť čiastkové závery, preto ich uvedieme ešte raz, usporiadané podľa stupňa syntaktickej zložitosti (ale len tie, ktoré sú vo všetkých položkách úplné, teda výsledky vlastných výskumov a výskumov kolektívu M. Těšitelovej, rozšírené o osobitné výsledky pre písané [Odp] a pre hovorené [Odh] náučné texty):

	P	J. H.	Odp	I. K.	K. B.	Odh	J. S.
synt. zložitost'	1,15	1,26	1,38	1,48	1,62	1,69	1,97
jedn.vety:súvetia	1:1,2	1:0,9	1:1,3	1:2,0	1:2,1	1:1,7	1:2,0
slová vo vete	16,06	19,80	21,72	15,65	30,28	24,34	29,17
slová v klauze	8,37	14,13	10,59	5,66	13,32	8,36	11,61
vzájomný pomer	1:1,9	1:1,4	1:2,0	1:2,8	1:2,3	1:2,9	1:2,5

Syntaktická zložitost' (na úrovni textu) do značnej miery súvisí s pomerom jednoduchých viet a súvetí – ich hodnoty rastú takmer priamo úmerne a zodpovedajú vnútorným zákonitostiam príslušných textov. Kým izolovane hodnotená syntaktická zložitost' hovorí o syntaktickej pestrosti textu (vyššie číslo predpokladá pestrjší text), menší počet súvetí vzhľadom na syntaktickú zložitost' (J. H., Odh, J. S.) upozorňuje na zvlášť výraznú tendenciu po zovretosti textu.³

Syntaktická zložitost' listov I. Kadlečika je síce značne vysoká, ale porovnanie s hodnotami u K. B. a J. S. (korelujúce pomery jednoduchých viet a súvetí) potvrdzuje parataktický, resp. juxtaopozíčný, aditívny charakter epištol (porov. 1.2). Na menšiu zovretost' (t. j. aj menej prísnu syntaktickú štruktúrovanost') Kadlečikových listov ukazovalo už rozloženie jednotlivých typov súvetí – medzi prvými desiatimi sú dva typy 4-klauzové (porov. 1.4) a v skúmanej vzorke sa pomerne bežne vyskytujú vety dlhšie, až 11-klauzové.

³ Nápadné a špecifické je v tejto súvislosti umiestnenie Odh – tu sa počet vedľajších viet často zvyšuje analytickými, rozloženými výpovedami typu *Avšak táto práca má jeden nedostatok, ktorý spočíva v tom, že tu vlastne nie sú žiadne explicitné kritériá pre to, čo bolo pokladané za vety*. V písanom texte by to bolo vyjadrené jednou vetou: *Nedostatkem práce sú chýbajúce explicitné kritériá vety*, alebo nanajvýš súvetím s jednou vedľajšou vetou: *Nedostatkem práce je, že neobsahuje explicitné kritériá vety*. Takto v hovorených prejavoch nad princípom ekonomickosti víťazí princíp redundancie (porov. Těšitelová a kol., 1983, s. 87).

Túto tendenciu – nie ekonomicky, ale skôr umeleckejšie stvárniť prežívanú skutočnosť – dokazuje aj súvzt'ažný pomer medzi slovnou dĺžkou klauzy a vety. Kadlečikove vety sú v priemere tvorené takmer troma klauzami, ktoré sú dosť krátke, čo signalizuje, že vzťahy medzi slovami vnútri klauzy sú takisto (ako vzťahy medzi klauzami a vetami) jednoduchšie, menej prísne hierarchizované.⁴

Z prehľadu kvantitatívnych ukazovateľov vyplýva, že listy I. Kadlečika sú syntakticky pomerne zložené, ale v podstate len vďaka „epištolárnej hovorenosti“ (resp. dominancii rozprávačsko-úvahového slohového postupu), ktorú dokladajú v porovnaní s náučnými textami značne kratšie vety a krátke klauzy. Oproti bežným vetám (priemerná dĺžka 4–10 slov) a vetám F. Ruščákom skúmaných epištolárnych textov (priemer 9,34 slov) sú Kadlečikove vety (15,65 slov) príznakovo dlhšie, čo súvisí s jeho profesionálnou orientáciou a umeleckými črtami jeho korešpondencie. Podľa zistenia E. Valekovej (1988) podobná priemerná dĺžka vety (13,74 slov) je aj v listoch L. Novomeského.

2. Syntakticko-pragmatický pohľad (Od čísel k príkladom)

Kým v predchádzajúcej časti sme hodnotili text cez čísla, akoby zvonka a v rámci možnosti komplexne, teraz sa v krátkosti pozrieme na obsahovo-významovú stránku a jej realizáciu v jednotlivých syntaktických javoch.

2.1. Svojrázna výstavba epištolárnych textov je zvyčajne zjavná už v makroštruktúre, konkrétne v členení na odseky, ktoré tu má osobitné pravidlá a funkcie. Listy I. Kadlečika sú z tohto hľadiska skoro ukázkové. V samostatnom odseku býva iba (aj to nie vždy) oslovenie, (menej často) podpis a prípadné postskriptum. Inak, až na výnimky (spomínaný list č. 6 a ešte jeden list informatívneho charakteru), Kadlečik svoje súkromné korešpondencie v podstate nijako nečlení (a to už berieme do úvahy celý súbor publikovaných listov). Hoci je táto skutočnosť v porovnaní s listami L. Vaculíka zvlášť nápadná (Vaculíkove texty sú niekedy členené takmer tak systematicky ako náučný text, inokedy má štylistika jeho odsekov zreteľné umelecko-estetické črty), menej príznaková, resp. príznaková v opačnom smere, v zmysle posilnenia príznaku, je v tomto prípade Kadlečikova „práca“ s odsekmi. Epištolárne texty sa obyčajne nijako prísne neštruktúrujú.

Nevyužitím odsekov si Kadlečik utvára priestor na preskakovanie (plynulé prechádzanie) z témy na tému bez akéhokoľvek formálneho upozornenia či nadväznosti a tento postup uplatňuje nielen pri výstavbe textu, ale i v rámci vety:

... dnes som kúpil zemiaky, na prídel a dosť drahé; no čo by robil Slovák bez krumplov? Ešte ma čaká kapusta, aj tá je drahá, naložím ju do suda a budem spokojný, ak

⁴ Priemerne takmer 3-klauzové vety má aj Odh, ale vyšší počet slov naznačuje komplikovanejšiu štruktúru klauz. Syntaktická zložitost' a pestrosť vzťahov na úrovni vety je zvlášť zreteľná u J. H.